Suprojektuotas skirstomasis dujotiekis aptikto kultūros paveldo objekto teritorijoje pravestas į R nuo išlikusio kultūrinio sluoksnio, kelio iškasos R pakraščiu, kur jis jau sunaikintas.

Nustatytą Bubėnų archeologinę vietą rekomenduojama įrašyti į NKVR. Didelė jos dalis – R ir PV pusės – sunaikinta įrengiant karjerą bei tiesiant Plungės–Rietavo kelią.

Bubėnai farmstead

In 2008, a total area of 15.5 m^2 was excavated on top of the dominating hill in the vicinity of Bubėnai village (Rietavas Municipality) and on its slopes. A 20–30 cm thick cultural layer from a 17th-century farmstead was discovered together with hand-forged nails, a horseshoe nail, and sherds of wheel thrown pots.

Neringa Norvilaitė, Bronius Dakanis

Pakruojo dvaro sodyba

Pagal Pakruojo dvaro sodybos (G104KP) (Pakruojo r.) pritaikymo turizmo reikmėms projektą buvo numatyta aplink dvaro rūmų pastatą iš Š pusės ir nuo automobilių stovėjimo aikštelės V kryptimi tvenkinio pakrantės link nutiesti naujus lietaus nuotekų tinklus, o dvaro sodybos kiemo P pusėje vandentiekį renovuoti esamoje vietoje. Naujų komunikacijų tinklų pravedimo vietose IĮ „Senų senovė“ atliko žvalgomuosius archeologinius tyrimus, o atnaujinamų – žvalgymą.

Žvalgomieji archeologiniai tyrimai Pakruojo dvaro sodybos teritorijoje vykdyti 2006 m. – Š pakraštyje ir R dalyje (vadovas Bronius Dakanis) ir P pakraštyje (vadovė Aušra Zalepūgienė). Tyrimų vietose dvarvietės archeologinio kultūrinio sluoksnio neaptikta.

Pakruojo dvaras rašytiniuose šaltiniuose minimas nuo 1531 m. (tuomet leista steigti dvarą ir miestelį). Vėliau dvaras ir miestelis nurodomas 1585 ir 1613 m. Vadovaujantis istorikų A. Baliulio, A. Kazlausko, K. Šešelgio duomenimis, pirmieji žinomi Pakruojo dvaro savininkai buvo didikai Zabielos, po jų – grafai Miunsteriai. Dabartinį ansamblį XVIII a. pabaigoje pradėjo kurti baronas Vilhelmas fon Ropas, jis užbaigtas XIX a. pradžioje. Į P nuo Pakruojo buvo įsikūręs Naujojo Pakruojo palivarkas, o į V, kitoje Kruojos pakrantėje, – Kiauliškių (dabar – Linksmučių) palivarkas. Šio palivarko vietoje 2006 m. aptikus XVII a. datuojamų dirbinių spėta, jog čia galėjo būti senoji Pakruojo dvarvietė, nes tiriant dabartinėje Pakruojo dvarvietėje archeologinių radinių nerasta.

Suprojektuotų lietaus nuotekų tinklų, vedančių iš automobilių saugojimo aikštelės (tarp arklidžių pastato ir kelio į Linkuvą bei dvaro sodybos tvoros) į Kruojos tvenkinį (ties dvaro rūmais) vietoje ištirti 9 šurfai (1–9), o palei ŠR dvaro rūmų šoną, ūkio – buities ir lietaus nuotekų tinklų vietose – dar 2 šurfai (11–12). Jie tirti 2x2 m dydžio, išskyrus šurfus 5 (2,25x3 m), 8 (1,5x1,5 m) bei šurfą 9, kuris aptiktų grindinių dydžių nustatymui 2,15 m pločiu R kryptimi padidintas iki 4,35–5,3 m bei 1 m pločiu Š kryptim – dar 3,35 m V gale. Be to, ties šurfo 9 vieta, įvažiavimo į dvaro sodybą ŠR pusėje, spėjamo jo grindinio nustatymui ištirtas 1,3x2,2 m dydžio šurfas 10. Kruojos pakrantėje, šurfuose 1 ir 2 aptikus senojo dvaro kultūrinį sluoksnį su archeologiniais radiniais bei spėjamo statinio pamato liekanomis, datuojamomis nuo XVI a., o šurfe 6 – panašių pavienių radinių, nuspręsta per senąją

dvarvietę suprojektuotos lietaus nuotekų trasos vietos iki galo netirti ir jos čia netiesti. Trasa netiesta ir dėl surasto įvažiavimo rūmų link grindinio bei grindinio šalia arklidžių – spręsta, kaip juos išsaugoti, eksponuoti ir panaudoti (pravedant trasą jie būtų buvę suardyti). Dėl to nuo mašinų stovėjimo aikštelės tvarto P kampo link per dvaro buvusio daržo vietą skubiai suprojektuota nauja trasa ir atlikti papildomi tyrimai (šioje vietoje, sustumtų paviršinių žemių krūvoje buvo aptiktas archeologinis radinys – žiesto puodo dugnelio šukė, o į V nuo trasos PV galo, renovuojamos trasos vietoje – kapai). Jų metu į PR nuo arklidžių ir tvarto 4 vietose ištirti šurfai 13–15 (1,5x1,5 m dydžio) bei 2x2 m dydžio šurfas 16 (šio šurfo vieta buvo arčiausiai aptiktų senųjų kapinių). Dvaro sodybos teritorijoje, nuotekų komunikacijų vietose iš viso ištirtas bendras 68,15 m^2 plotas.

Renovuojamų vandentiekio bei nekanalinių šilumos tinklų įrengimo vietose vykdytas archeologinis žvalgymas. Pakoreguotoje ir jau parengtoje šilumos tinklų vamzdyno paklojimui tranšėjoje, kastoje atnaujinamo vandentiekio trasos vietoje, į ŠV ir ŠR nuo PR svirno, atlikta 11 aptiktų kapų duobių fiksacija (fiksacijos vieta 1). Taip pat žvalgyta dvaro sodybos rūmų kiemo P kampe, šalia suprojektuoto renovuojamų vandentiekio tinklų šulinio, nuo jo vedančios laistymo vandentiekio atšakos pradžioje (fiksacijos vieta 2). Čia aptikus archeologinių radinių, kiemo laistymo sistemos įrengimo irgi atsisakyta, nusprendus išsamiai ištirti. Žvalgant tranšėjų kasimą prie rūmų P kampo (fiksacijos vieta 3), jų PR galo (fiksacijos vietos 3 ir 4) ir fasadinės, PV pusės (fiksacijos vieta 5) archeologinių radinių neaptikta. Jų rasta tik į PV nuo rūmų, arčiau Kruojos tvenkinio pakrantės.

1 pav. Plokštinių koklių šukės iš šurfų 1, 2 ir 6. B. Dakanio nuotr.

Fig. 1. Stove tile sherds from test pits 1, 2, and 6.

Dvaro sodybos teritorijoje be archeologinių tyrimų pradėjus tiesti elektros kabelius ir sustabdžius žemės kasimo darbus, atlikti papildomi žvalgomieji tyrimai į ŠV nuo dvaro sodybos kiemo, pačioje Kruojos tvenkinio pakrantėje (ištirti 3 1,5x1,5 m dydžio šurfai) bei parke, į ŠR nuo rūmų, tarp Kruojos tvenkinio ir kelio į Linkuvą, iki pat kalvės pastato Š gale (parke ištirta 14 tokio pat dydžio šurfų). Taip pat žvalgytas tranšėjų kasimas.

Pakruojo dvaro sodybos archeologiniais žvalgomaisiais tyrimais ir žvalgymu nustatyta, jog senojo dvaro sodyba čia buvo įsikūrusi jau XVI a. Senoji dvarvietė buvo tarp dabartinių rūmų pastato, įvažiavimo iš Linkuvos kelio į rūmų kiemą išsišakojimo rūmų link ir ūkinės dalies bei rūmų kiemo PV galo (tvoros, dalijančios dvaro sodybos kiemą į rūmų ir ūkinį), Kruojos dešiniojoje pakrantėje. Ištirtuose šurfuose 1 ir 2 bei fiksacijos vietose 2 ir 5–8 (elektros kabelių klojimo tranšėjos vietose į P nuo rūmų, palei įvažiavimo prie jų ŠR krašto) aptikti apie 60–80 cm storio nuo žemės paviršiaus kultūriniai sluoksniai su archeologiniais

2 pav. Dvaro sodybos arklidžių ir įvažiavimo į kiemą grindiniai tyrimų plote 9. B. Dakanio nuotr.

Fig. 2. The paving in area 9 that comes from the manor's stables and the courtyard entrance.

3 pav. Monetos iš kapo duobės 6 fiksacijos vietoje 1. B. Dakanio nuotr. 0 1 cm

Fig. 3. The coins from grave pit 6 in recording site 1.

radiniais. Tai plokštinių neglazūruotų, puoštų geometriniu ir augaliniu ornamentais, tokių pat tik žaliai glazūruotų ir puoštų augaliniu ornamentu, herbinių (su pavaizduota pasaga ir raide „M“) bei puodyninių koklių fragmentai (datuojami XVI a.) (1 pav.), vėlesnių koklių, dengtų žalia, balta, ruda ir mėlyna glazūromis, įvairių žiestų puodų, stogo čerpių, stiklo šukių ir kt. Ten pat rasta ir to laikotarpio pastatų pamatų liekanų, židinio vieta. Ištirtame plote 9 aptikti dviejų laikotarpių lauko akmenų grindiniai, išgrįsti palei arklidžių pastatą bei įvažiavimo į dvaro sodybą grindinio kraštas su suformuotu vandens nutekėjimo lataku – grioviu (2 pav.), o šurfe 10 15 cm gylyje – įvažiavimo grindinio ŠR pusė. Išsiaiškinta, kad į P–PV nuo senosios dvaro sodybos teritorijos buvo senosios kapinės, pagal kapo duobėje aptiktas dvi XVII a. pradžios monetas – Rygos biloninius šilingus (3 pav.) bei kelias kalvio darbo vinis, datuojamos II tūkst. antrąja puse. 2 m ilgio ir 55–70 cm pločio dugne bei 0,85–1,5 m gylio nuo dabartinio paviršiaus (įvažiavimo į dvaro sodybos ūkinės dalies kiemą) kapų duobės su svirnų statybos metu iškastais griaučiais bei dar likusiais pavieniais kaulais kastos maždaug ŠR–PV (dvi – ŠV–PR) kryptimi. Ties svirno PV puse atkasta 1,2 m pločio, 65 cm aukščio didelių akmenų, rištų kalkių skiediniu, pamato apatinė dalis, einanti ŠV kryptimi. Kapinės galėjo priklausyti senajam dvarui, o pasikeitus jo savininkams, naujojo dvaro projektuotojų ir statytojų užmirštos. Parko P pakraštyje, į P nuo rūmų, prie įvažiavimo į kiemą (fiksacijos vietos 5–8) trijose vietose aptiktos pastatų pamatų liekanos bei 65 cm gylyje – krosnies pado akmenys. Pamatai į gylį eina iki 0,8–1,1 m, jie krauti iš įvairaus dydžio lauko akmenų, rištų kalkiniu skiediniu (geriau išlikę siekia 60 cm plotį).

Sulyginus archeologinių tyrimų ir senuosius kartografinius duomenis, aiškėja, jog senasis kelias į Linkuvą iki XIX a. pradžios vedė palei pat dvaro sodybą iš ŠV pusės, Kruojos pakrante (iki užtvankos ant jos statybos Kruoja turėjo tekėti gerokai toliau į ŠV; tarp dvaro ir jos tuomet dar buvo dirbami laukai). Tik vėliau, jau XIX a., nugriovus senuosius rūmus (matyt, jų liekanos (pamatų bei židinio vieta) aptiktos tyrimų metu fiksacijos vietose 5–8), senojo kelio vietoje pastatyti naujieji, o abipus kelio, toje vietoje, kur buvo senosios kapinės, pastatyti svirnai (čia kelias tapo įvažiavimu į dvaro sodybos kiemą). Į ŠR nuo rūmų iš kelio liko tik takas per įkurtą parką. XX a. pradžios

vokiškame žemėlapyje Linkuvos kelias jau juosia dvaro sodybą iš R, tačiau dar nurodoma ir senojo kelio atkarpa parke, nuo rūmų kelių sankryžos link ties vandens malūnu (vėjo malūnas nepažymėtas, jo turbūt nebuvo) ir karčiama. Senajam Pakruojo dvarui, matyt, priklausė ir karčiama (žr. p. 457–462).

Pakruojo dvarvietę būtina įrašyti į NKVR ir saugoti kaip kompleksinio paminklo dalį, turinčią archeologinę vertę. Reikia išsaugoti ir eksponuoti įvažiavimo iš Linkuvos kelio į dvaro sodybą aptiktą grindinį bei grindinius prie arklidžių. Būtina pasirūpinti ir senųjų kapinių apsauga – nustatyti jų vertingąsias savybes ir teritoriją, jas pažymėti anotacine lenta.

The grounds of Pakruojis manor

In 2008 a total area of 68.15 m^2 was excavated on the grounds of Pakruojis manor (Pakruojis District). The site of the 16th-century manor with 60–80 cm thick cultural layers was discovered between the current manor house and the outbuildings. Stone paving (Fig. 2), various stove tiles (Fig. 1), pottery, roof tiles, and glass shards were unearthed here. A cemetery from the second half of the 2nd millennium was discovered to the S – SW of the grounds of the old manor. Two early 17th-century coins: Rīga shillings (Fig. 3) were found in one grave pit.

Neringa Norvilaitė, Bronius Dakanis

Veisiejų dvaro sodyba ir miestelis

KPD Alytaus teritorinis padalinys, aptikus archeologinių radinių Veisiejų miestelio (Lazdijų r.) istorinės dalies teritorijoje, elektros oro linijų keitimo į požeminius kabelius vietose, sustabdė darbus ir 2008 m. kovo 31 d. kreipėsi dėl kultūros paveldo objekto vertingųjų savybių nustatymo.

2008 m. balandžio 3 d. žvalgant iškastas tranšėjas elektros kabelių paklojimui (apie 70–75 cm gylio, 40–45 cm pločio; prie Veisiejų dvaro rūmų fligelio – iki 65 cm), kurių didžioji dalis jau buvo užlyginta, išaiškintos kelios archeologinių dirbinių radimvietės. Iškastos ir užverstos tranšėjos tęsėsi palei miestelio aikštės ŠV ir PV pakraščius (šalia Vytauto g. P bei Santarvės g. PV krašto), palei Santarvės g. ŠV kraštą (tarp aikštės ir dvaro sodybos bei buvusių dvaro rūmų išlikusio dešiniojo fligelio) ir Dariaus ir Girėno g. P gale (palei jos PR kraštą ir priešingoje pusėje), namo 6 aplinkoje (tarp aikštės ir dvaro sodybos). Dar neužverstos tranšėjos ilgesnė atkarpa buvo prie dvaro rūmų fligelio PV ir PR sienų (radimvietė 1), trumpos, apie 1–2 m ilgio, – šalia Dariaus ir Girėno g. namo 29 (radimvietė 3) bei Š aikštės pakraštyje, prie suprojektuotos gatvės apšvietimo tinklų atramos (radimvietė 4). Pagal minėtą projektą dar nebuvo pakloti elektros kabeliai Dariaus ir Girėno g. ŠR dalyje, J. Janonio gatvėje bei abipus Vytauto gatvės, atkarpoje tarp aikštės ir tilto.

Žvalgymų metu surinkti radiniai, išmesti kasant tranšėjas elektros kabelių paklojimui, paimta plytų ar jų fragmentų bei kalkinio skiedinio cheminiams tyrimams (iš radimviečių 1 ir 2), nuvalytos tranšėjų sienelės grunto pjūvių fiksacijai (radimvietėje 1 – kitose radimvietėse jau buvo pakloti kabeliai ir sumontuota įranga).

Radimviete 1 laikyta tranšėja, kasta dvaro sodybos rūmų vietos – suformuotos keturkampio formos kalvelės ŠR pakraštyje (rūmai statyti 1744 m., nugriauti juos pardavus iš var-